Ympäristöministeriö
Neuvotteleva virkamies Ari Kangas

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi yhdyskuntajätevesien käsittelystä (uudelleenlaadittu teksti)

Tausta

Komissio on antanut 26.10.2022 ehdotuksen yhdyskuntajätevesidirektiivin 91/271/ETY tekstin uudelleenlaatimiseksi. Direktiiviä uudistetaan laajentamalla sen tavoitteita koskemaan ympäristönsuojelun lisäksi terveyden suojelua, parantamalla siihen liittyvän hallinnon avoimuutta sekä edistämällä parempaa sanitaatiota, kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä ja merkittävien kansanterveysmuuttujien säännöllistä seurantaa yhdyskuntajätevesistä.

Direktiiviehdotus esiteltiin neuvoston ympäristötyöryhmässä 4.11.2022 ja ehdotuksen käsittely neuvoston ympäristötyöryhmässä alkoi 2.12.2022. Neuvoston puheenjohtajamaan Ruotsin tavoite on edistää neuvotteluita puheenjohtajuuskaudella 2023.

Ehdotus on esitelty ympäristöjaostossa (EU23) 9.11.2022. Luonnos valtioneuvoston kirjelmäksi on ollut ympäristöjaoston laajan kokoonpanon kirjallisessa menettelyssä 31.1.-3.2.2023.

Sisältö

Direktiivin soveltamisalaa laajennettaisiin niin, että se koskisi kaikkia yli 1 000 asukasvastineluvun (avl) taajamia, kun nykyinen direktiivi koskee yli 2 000 avl taajamia. Direktiivin piirissä olevat taajamat olisi viemäröitävä ja niissä olisi liittämisvelvollisuus.

Taajamien rakennettujen alueiden erillis- tai sekaviemäröityjen hulevesien ja viemäriylivuotojen aiheuttaman kuormituksen vähentämiseksi jäsenvaltioiden olisi laadittava kokonaisvaltaiset yhdyskuntajätevesien hallintasuunnitelmat yli 100 000 avl taajamissa ja riskinarvioinnin perusteella myös yli 10 000 avl taajamissa. Suunnitelmissa etusijalle asetetaan ennaltaehkäisevät toimenpiteet, mukaan lukien luonnonmukaiset käsittelymenetelmät, sekä olemassa olevien keräys-, varastointi- ja käsittelyjärjestelmien optimointi hyödyntämällä paremmin digitalisaatiota.

Ravinteiden päästöjä vähennettäisiin edelleen typen ja fosforin päästöjen tiukemmilla raja-arvoilla. Näitä sovellettaisiin järjestelmällisesti yli 100 000 avl laitoksissa, mutta myös yli 10 000 avl laitoksissa rehevöitymiselle alttiilla alueilla. Koko Suomi on määritelty rehevöitymiselle alttiiksi alueeksi. Vaatimustenmukaisuuden seurannan näytteenottomääriä lisättäisiin suurilla laitoksilla.

Haitallisten mikroepäpuhtauksien uusia poistovaatimuksia sovellettaisiin yli 100 000 avl laitoksissa ja ympäristö- ja terveysriskin arvioinnin perusteella yli 10 000 avl laitoksissa. Lääke- ja kosmetiikkavalmisteille, jotka ovat pääasiallisia mikroepäpuhtauksien lähteitä jäteveteen, otettaisiin käyttöön tuottajavastuujärjestelmä saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti kattamaan mikroepäpuhtauksien poiston lisäkäsittelystä aiheutuvat kustannukset ja kannustamaan vähemmän haitallisten tuotteiden saattamista EU:n markkinoille.

Kansallinen energianeutraaliuden tavoite asetettaisiin yli 10 000 avl laitoksille. Toimialan käyttämän energian olisi vastattava alan uusiutuvista lähteistä tuotettua energiaa. Tavoitteen saavuttamista edistettäisiin laitoksilta edellytettävillä energiakatselmuksilla.

Teollisuusjätevesistä yhdyskuntajätevesiin tulevia haitallisia päästöjä olisi ehkäistävä jo päästöjen syntylähteellä. Näin vähennettäisiin puhdistamoille aiheutuvien toimintahäiriöiden riskejä ja lisättäisiin lietteen uudelleenkäyttömahdollisuuksia. Yhdyskuntajäteveden keräämisen ja käsittelyn seurantaa ja raportointia parannettaisiin hyödyntämällä digitalisaation mahdollisuuksia. Toimialan hallinnoinnin parantamiseksi jätevesitoimijoita edellytettäisiin tekemään seurantatuloksista läpinäkyviä avaintunnuslukuja ja asettamaan ne avoimesti saataville.

Yhdyskuntien jätevesien keräämistä ja käsittelyä koskevat päätoimenpiteet tulisivat vaiheittain voimaan vuoteen 2040 mennessä.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti komission ehdotukseen, jolla direktiivi saatettaisiin vastaamaan nykyaikaa ja siten paremmin keskeisiä ympäristöpolitiikan tavoitteita.

Direktiivin soveltamisalan laajennuksen osalta Suomessa kaikki yli 1 000 avl taajamat on viemäröity vesihuoltolain perusteella, niissä on liittämisvelvollisuus ja yhdyskuntajätevesien käsittely on ympäristöluvanvaraista. Ehdotus yhdyskuntajätevesien hallintasuunnitelmista taajama-alueelta tulevien hulevesien ja viemäriylivuotojen päästöjen vähentämiseksi on perusteltu, koska rakennetuilta pinnoilta valuvat hulevedet sisältävät lika- ja haitta-aineita.

Yhdyskuntajätevesien typen poiston vaatimusten muutos, jossa valuma-alueella tapahtuvaa typen pidättymistä vesistössä eikä typen biologisen poistoprosessin lämpötilasidonnaisuutta otettaisi huomioon, sivuuttaa luonnontieteelliset ilmiöt ja asettaa jäsenvaltiot luonnonolosuhteiden vuoksi eriarvoiseen asemaan. Fosforinpoiston uusien rajaarvojen saavuttamisesta on jo Suomessa kokemuksia. Jätevedenpuhdistamojen vaatimustenmukaisuuden tarkastelun näytteiden määrän moninkertaisen lisäämisen sijaan parempi vaihtoehto olisi esimerkiksi jatkuvatoimisten analysaattorien käyttö.

Mikroepäpuhtauksien poisto yhdyskuntajätevesistä ja sen kustannusten kattaminen saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisella laajennetun tuottajavastuun järjestelmällä on perusteltu. Ehdotuksen yksityiskohtia olisi kuitenkin vielä arvioitava järjestelmän toimeenpanokelpoisuuden sekä hallinnollisen ja taloudellisten vaikutusten kannalta. Riskiin perustuva tarkastelu mikroepäpuhtauksien poiston tarpeellisuudesta vesien hyvän tilan saavuttamisen kannalta olisi laajennettava kaikkiin puhdistamoihin.

Yhdyskuntajätevedenpuhdistamosektorille asetettavan sitovan energianeutraalisuustavoitteen osalta on tärkeää huomioida Suomen pohjoisten olosuhteiden vaikutus puhdistamoiden energiankulutukseen ja niiden potentiaaliin tuottaa uusiutuvaa energiaa.

Ehdotus yhdyskuntajätevedenpuhdistamoille johdettavien teollisuus- ja laitosjätevesien sääntelystä puhdistamojen toiminnan varmistamiseksi ja epäpuhtauspäästöjen vähentämiseksi on perusteltu.

On tärkeää kehittää ja tarvittaessa tehostaa valmiuksia yhdyskuntajätevesien seurantaan väestön terveyteen vaikuttavien riskien osalta. Tilapäisseuranta SARS-CoV-2-pandemian yhteydessä osoitti toimivuutensa ja on käyttökelpoinen vastaisuudessakin.

Lisäksi on tärkeää, että jatkovalmistelussa ja neuvotteluissa kiinnitetään huomiota ehdotuksesta johtuviin lisääntyviin kustannuksiin ja hallinnolliseen taakkaan ja varmistetaan, että uudet hallinnolliset velvoitteet ovat oikeassa suhteessa niistä saatuun lisäarvoon nähden.